College Burgemeester en Wethouders
Gemeente Sluis,
Nieuwstraat 22,
4500 AA Oostburg

Stadsraad Aardenburg,
Eedeweg 22,
4527 AK Aardenburg

Aardenburg, 6 oktober 2020

Geacht college,

Er moet iets gebeuren in de stad Aardenburg! Door de voortgaande krimp loopt de economie en daarmee de leefbaarheid in de oudste stad van Zeeland met al haar culturele erfgoed – ondanks moedige particuliere initiatieven – steeds verder terug.
Als Stadsraad Aardenburg zoeken wij namens onze inwoners voortdurend naar mogelijkheden om ons culturele erfgoed te behouden, de duurzaamheid te bevorderen, bij te dragen aan de klimaatadaptatie én van de krimp een kans te maken. Een extra kwalitatieve impuls hiertoe zou kunnen zijn: het terugbrengen van historisch water in Aardenburg

Water vormt een belangrijk ruimtelijk element in de stedelijke omgeving met aanzienlijke 'belevingswaarde' voor inwoners en toeristen. Water heeft altijd een aantrekkingskracht op jong en oud. Daarnaast kunnen grachten een rol spelen in de zoetwaterberging, en daarmee de duurzaamheid vergroten. In meer dan 30 steden in Nederland heeft het terugbrengen van historisch water tot een toeristische, economische én duurzame opleving geleid.

Graag zouden wij de uitvoerbaarheid willen onderzoeken dit ook in de stedelijke omgeving van Aardenburg te realiseren, zonder de natuur te belasten. Stichting Het Zeeuwse Landschap, die in 2008 een diepgaand archeologisch onderzoek van de stadswallen van Aardenburg verrichtte met de Universiteit Leiden, legt, blijkens het Beheerplan Wallen van Aardenburg 2009-2021, een sterke nadruk op de waarde van waterhuishouding, ook vanwege het inherente belang voor flora en fauna. Waterberging draagt daar in belangrijke mate aan bij.

Misschien zijn er mogelijkheden om als koppelkans via de Erfgoeddeal onderzoek te laten uitvoeren, naar de haalbaarheid en technische uitvoerbaarheid van het terugbrengen van historisch water in en om Aardenburg. De Erfgoeddeal kan via de provincie worden aangevraagd.

Keer de krimp: het is onze morele opdracht als Stadsraad – en ook als gemeente – om het cultuurhistorische erfgoed van de stad Aardenburg te behouden en voor de toekomst veilig te stellen. Water terug in Aardenburg kan daar structureel toe bijdragen, zowel in economische, toeristische als in ecologische zin.

Met vriendelijke groeten,

Stadsraad Aardenburg: Dinique Bakkers, Marlies de Smet, Bram Vreeke en Rogier de Jong.

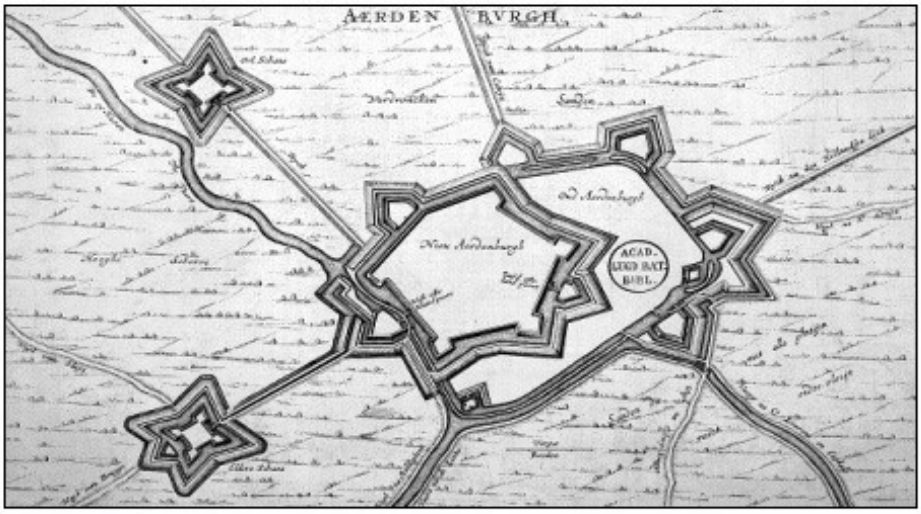
Deze brief is ook geadresseerd aan: Het College van Gedeputeerde Staten van Zeeland; De Dijkgraaf Waterschap Scheldestromen; Het Districtshoofd Stichting Het Zeeuwse Landschap en mevr. Nathalie de Visser, projectleider Erfgoeddeal Zeeland.

Stichting Stadsraad Aardenburg

Archeologisch onderzoek van de stadswallen van Aardenburg, gemeente Sluis

Wallen van Aardenburg-Noord, -Oost en -Zuid

Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen

Universiteit Leiden

STICHTING HET ZEEUWSE LANDSCHAP

Samenvatting

Aardenburg is een vestingstad in Zeeuws-Vlaanderen met een rijke bewoningsgeschiedenis vanaf de Romeinse Tijd. Haar bloeitijd was in de Middeleeuwen, waarna de economie geleidelijk terugliep door met name concurrentie uit Brugge. In de 16e en 17e eeuw lag de stad in het grensgebied tussen de Spaanse en Staatse troepen en werd in verschillende fasen versterkt met wallen.
De stad is nog altijd omsloten door deze stadswallen, die voor een groot deel in beheer zijn bij Stichting Het Zeeuwse Landschap vanwege de hoge natuurwaarden. Het gebied maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Echter, ook vanuit een cultuurhistorisch oogpunt is het complex van belang, het is onderdeel van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS). Het gebied is op de archeologische monumentenkaart (AMK) van Nederland grotendeels geclassificeerd als terrein van hoge archeologische waarde en valt op de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) vrijwel volledig binnen een zone met een hoge trefkans. Deze aanwijzingen hebben tot gevolg dat voor iedere ingreep van het landschap archeologisch onderzoek noodzakelijk is, conform het Europese Verdrag van Valetta, dat de basis vormt van het provinciale archeologiebeleid.

In de Zeeuwse stad Aardenburg leeft één van de laatste populatie boomkikkers in het centrum van de stad. Stichting Het Zeeuwse Landschap heeft het omringende natuurgebied in beheer en wil daar een optimale biotoop voor deze bedreigde diersoort creëren. Tegelijkertijd wordt aangrenzend aan deze gebieden door Provincie Zeeland akkergebied omgezet in nieuwe natuur, waar ook een geschikte biotoop voor de boomkikker zal worden gerealiseerd. Eén van de essentiële voorwaarden daarbij is de aanwezigheid van waterdragende kikkerpoelen. Hiervoor moeten putten gegraven worden tot beneden het grondwaterniveau. Deze graafwerkzaamheden kunnen leiden tot aantasting van het archeologische bestand, waardoor archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Dit onderzoek richt zich op de inventarisatie van de archeologische waarden van het gebied om zo gebieden aan te kunnen wijzen waar het archeologische databestand slechts minimaal verstoord zal worden. Hierbij is met name aan de grachten gedacht, die oorspronkelijk rond de veste hebben gelegen. Hiervoor is allereerst een bureauonderzoek verricht en aansluitend een veldonderzoek door middel van boringen om de verwachtingen gebaseerd op eerder onderzoek en het historische kaartmateriaal te verifiëren.

Aardenburg is een vestingstad, die gekenmerkt wordt door stadswallen van verschillende ouderdom. De oudste omwalling is middeleeuws. Tussen 1583 en 1604 werden vervolgens vóór en langs deze wal schansen aangelegd door de Spaanse bezetters. In 1604 kwam de stad in Staatse handen. De middeleeuwse wal werd op strategische plaatsen verder versterkt en de Spaanse schansen werden in de verdediging betrokken. Vrij snel daarna werden deze versterkingen weer geslecht en werd omstreeks 1615-1621 een nieuwe stadswal rondom een sterk verkleinde stad aangelegd. De schansen bleven nog wel in gebruik.
Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de opgevulde grachten uit de verschillende versterkingsfasen waarschijnlijk nog aanwezig zijn en om die reden in aanmerking zouden kunnen komen voor verdieping. Tijdens het veldonderzoek door middel van boringen zijn de veronderstelde wallen en opgevulde grachten inderdaad grotendeels aangetroffen. De buitengrachten maken in de meeste gevallen deel uit van het huidige slotenpatroon, de ravelijngrachten zijn grotendeels verland.
De middeleeuwse wallen zijn nog redelijk goed zichtbaar en zijn uniek voor Nederland. Deze wallen worden namelijk gekenmerkt door de in Nederland zeer zeldzame dubbele omwalling. Alleen in plangebied Zuid liggen de verlande middeleeuwse *binnen*grachten binnen het plangebied en zijn langs een recente sloot aangetroffen. Het talud kenmerkt zich door een steil profiel en de diepte bedraagt ca. 2,5 m vanaf het maaiveld. De vulling bestaat uit veenlagen, afgewisseld met dunne zand- en kleilaagjes, als gevolg van een geleidelijke verlanding. In plangebied Noord zijn in de oude stad in het noordoosten soortgelijke vullingen aangetroffen aan de binnenzijde van de middeleeuwse stadswal, maar deze konden niet worden gerelateerd aan grachten zoals die op historische kaarten aangegeven staan. Wellicht betreft het hier de vulling van een verlande waterloop van latere datum.
De versterkingen van de middeleeuwse wallen, die in het begin van de 17e eeuw zijn aangelegd, zijn in deelgebieden Noord en Oost aangetroffen. Ze zijn deels nog goed en deels minder goed zichtbaar, doordat ze zijn vrij snel na de aanleg weer geslecht zijn. De buitengrachten zijn met het materiaal van de wal opgevuld, waardoor de grachtvulling van deze versterkingen dan ook minder goed herkenbaar

is dan die van de middeleeuwse en de latere grachten: de vulling is zandig en weinig humeus met slechts plaatselijk spikkels puin. De ravelijngrachten zijn beter zichtbaar in deelgebied Oost. Deze zijn geleidelijk opgevuld met veen en humeuze (wad)klei.
De grachten uit de jongste versterkingsfase (1615-1621) zijn minder diep en steil dan de middeleeuwse. Onderin is de vulling vaak venig, maar de resterende vulling bestaat zowel binnen als buiten de veste in de meeste gevallen uit wadklei, als gevolg van het vollopen van de grachten door strategische inundaties.
Door de oude grachten opnieuw te uit te graven, kan binnen het oude grachtprofiel de gewenste verdieping voor een kikkerpoel gerealiseerd worden. Het uitgraven van de opgevulde grachten moet als volgt gebeuren:
Allereerst dient door middel van een *inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven* het talud van de gracht bepaald te worden, door verschillende sleuven dwars op de gracht aan te leggen. Vervolgens kan vanuit dit profiel het gehele grachtprofiel gereconstrueerd worden en *tot op het zand* (een vereiste voor een succesvolle kikkerpoel) worden uitgegraven.
In het bijzonder in het talud en wellicht aan de basis van de gracht is de trefkans op oudere sporen (met name Romeinse) reëel. Het verdient aanbeveling om de grachten ruimer aan te leggen en aangetroffen oudere sporen op te graven door middel van een *archeologische opgraving*, aangezien in het toekomstig beheer voorzien is in het regelmatig opschonen van de grachten en begrazing van de gebieden door runderen. Het is aannemelijk dat de direct aan het oppervlak gelegen sporen verstoord zullen worden. Door deze sporen vooraf op te graven kunnen latere archeologische ingrepen voorkomen worden.

Historisch en waterrijk Aardenburg, vermoedelijk 15e of 16e eeuw.